

SPIS TREŚCI

Wstęp	5
1. Fizjonomia stulecia	5
2. Zakres geograficzny i rzeczowy	6
3. Daty graniczne	7
4. Konstrukcja	8
5. Stan badań	9
<i>Postscriptum do drugiego wydania.</i>	12

CZĘŚĆ I. PRZEMIANY W SKALI STULECIA

Rozdział I. Ludność	13
1. Wzrost zaludnienia	13
2. Migracje	19
3. Rozwój miast	22
Rozdział II. Gospodarka	29
1. Gospodarka światowa a merkantylistyczna polityka gospodarcza	29
2. Rolnictwo europejskie	31
3. Plantacje zamorskie, niewolnictwo, Antyle	34
4. Rybołówstwo i łowiectwo	39
5. Przemysł	41
6. Transport	46
7. Handel międzynarodowy	49
8. Produkcja szlachetnych metali i obieg pieniądza	52
9. Akumulacja i inwestowanie kapitałów	59
10. Problem daty 1750. Ruch cen	62
Rozdział III. Społeczeństwo	64
1. Szlachta	64
2. Mieszczaństwo, ludzie interesu, wolne zawody	69
3. Lud miejski i początki klasy robotniczej	72
4. Chłopi	75
5. Życie codzienne	79
6. Narody	86

Rozdział IV. Państwo	89
1. Monarchie i oligarchie	89
2. Administracja	92
3. Wojskowość	95
4. Skarbowość	100
5. „Policja”	104
6. Sądownictwo	106
7. Państwo a Kościół	109
Rozdział V. Oświata i Oświecenie	114
1. Przewrót umysłowy	114
2. Wychowanie i szkolnictwo	120
3. Świeckie środowisko intelektualne. Towarzystwa naukowe, kręgi literackie, loże masońskie	126
4. Książki i czasopisma	129
5. Wiara w postęp	132
Rozdział VI. Europa w świecie	134
1. Wielka Europa na mapie świata	134
2. Europa, islam i Azja Południowo-Wschodnia	140
3. Czarna Afryka	149
4. Afryka Północna i Bliski Wschód	153
5. Chiny pod panowaniem mandżurskiej dynastii Cing	159
6. Ekspansja mandżursko-chińska	168
7. Japoński izolacjonizm	173
8. Misje	175
9. Podróże badawcze i odkrycia geograficzne	186
10. Wyobrażenia o świecie pozaeuropejskim. Dobry dzikus i chińszczyzna	193

CZĘŚĆ II. UKSZTAŁTOWANIE SIĘ EUROPY XVIII W. (1700-1733)

Uwagi wstępne	201
Rozdział I. Wojna o sukcesję hiszpańską (1702-1714).	202
1. Mocarstwa zachodnie po pokoju w Rijswijk	202
2. Testament Karola II (1700).	203
3. Koalicja przeciw Francji — układ sił (1701-1702).	204
4. Sukcesy wojenne koalicji (1702-1709).	206
5. Rozkład koalicji (1710-1712).	207
6. Traktaty pokojowe w Utrechcie (1713) i Rastatt (1714).	209
Rozdział II. Nowy układ stosunków w Europie Zachodniej.	211
1. Zmiany rządów w Anglii i Francji (1714-1715). Sojusz brytyjsko-francuski (1716).	211
2. System angielsko-francuski i zmienne przymierze (1716-1731).	212
3. Sprawy włoskie (1717-1731).	213
4. Wielkie kryzysy finansowe (1719-1720).	214
5. Rywalizacje handlowe. Sprawa Kompanii Ostendzkiej (1722-1731).	216
6. Zjednoczone Królestwo Wielkiej Brytanii. Szkocja i Irlandia	218
7. Parlamentarno-gabinetowe rządy wigów w Anglii. Robert Walpole (1721-1742).	219
8. Holandia bez stadhoudera (1702-1747).	221
9. Ostatnie lata panowania Ludwika XIV.	223

10. Regencja (715-1723) i rządy we Francji kardynała Fleury (1726-1743).	224
11. Hiszpania pod panowaniem Burbonów. Filip V (1700-1746).	226
12. Przewaga Austrii we Włoszech. Królestwo Sardynii.	228
13. Francuskie i brytyjskie kolonie w Ameryce Północnej.	229
14. Hiszpańskie i portugalskie kolonie w Ameryce Łacińskiej.	231
Rozdział III. Wojna północna i wojny tureckie (1700-1721).	233
1. Początki panowania Piotra I (1689-1700).	233
2. Elektor saski królem Polski (1697). Koniec wojny tureckiej (1700).	236
3. Szwecja i Dania. Początki panowania Karola XII (1697-1700).	237
4. Liga Północna przeciw Szwecji (1698-1700).	238
5. Zwycięstwa Karola XII. Podbój przez Szwecję Polski i Saksonii (1700-1706).	238
6. Decydująca rozprawa między Szwecją i Rosją. Bitwa pod Połtawą (1709) i jej następstwa.	240
7. Wojny tureckie i sprawy bałkańskie (1709-1718).	242
8. Dalsze zmagania nad Bałtykiem i koniec wojny północnej (1712-1721).	245
Rozdział IV. Nowy układ stosunków w Europie Wschodniej.	248
1. Cesarstwo rosyjskie Piotra I.	248
2. Zachwianie i przywrócenie samodzielnia w Rosji (1725-1730). Bironowszczyzna (1730-1740).	253
3. Opanowanie całych Węgier przez Habsburgów (1699-1718).	255
4. Monarchia Karola VI (1711-1740).	257
5. Królestwo pruskie. Militarizm Fryderyka Wilhelma I (1713-1740).	255
6. Upadek absolutyzmu w Szwecji (1719-1723). Rządy Arvida Horna (1720-1738).	262
7. Polska w unii z Saksonią i pod wpływem Rosji. August II (1697-1733).	264
8. Imperium tureckie za panowania Ahmeda III (1703-1730) i w wojnie z Persją (1730-1736).	267
9. Sojusz dworów cesarskich (1726) i traktat trzech czarnych orłów (1732).	270
10. Sprawa Stanisława Leszczyńskiego i francuska koncepcja „bariery wschodniej”.	272
Rozdział V. Późny barok i wczesne Oświecenie.	274
1. Geografia kultury europejskiej pierwszych dziesięcioleci XVIII w. Miejsce w niej Francji i kartezjanizmu.	274
2. Kościoły i prądy religijne. Jansenizm, pietyzm, bracia morawscy.	279
3. Wyjście poza chrześcijaństwo. Religia naturalna, deizm, masoneria.	283
4. Ojcowie Oświecenia: Newton, Locke, Shaftesbury, Mandeville, Bayle, Fontenelle.	286
5. Postawa koncyliatorska i nowa filozofia szkolna. Leibniz i Wolff.	293
6. Nauki humanistyczne. Naturalizm, erudycja, historyzm.	297
7. Literatura i publicystyka.	299
8. Sztuki plastyczne.	306
9. Muzyka i balet.	311
CZĘŚĆ III. STARY ŁAD I OŚWIECENIE (1733-1763)	
Uwagi wstępne.	317
Rozdział I. Wojny kontynentalne 1733-1748.	319
1. Antagonizm francusko-austriacki i rozkład „systemu” angielsko-francuskiego (1731-1732).	319
2. Podwójna elekcja w Polsce (1733).	320
3. Wojna o polską sukcesję (1733-1735) i pokój wiedeński (1738).	321
4. Wojna Rosji i Austrii z Turcją i pokój belgradzki (1735-1739).	323
5. Północna polityka Francji i wojna szwedzko-rosyjska (1741-1743).	324

6. Początek panowania Fryderyka II i podbój Śląska przez Prusy (1740-1741).	325
7. Pierwsza faza wojny o sukcesję austriacką — wojna niemiecka (1741-1743).	327
8. Druga faza wojny o sukcesję austriacką — wojna powszechna (1744-1748).	328
9. Pokój w Akwizgranie (1748).	331
Rozdział II. Wojny kolonialne i wojna siedmioletnia (1739-1763).	333
1. Konflikty amerykańskie (1739-1755).	333
2. Walki Francji i Wielkiej Brytanii w Indiach (1744-1754).	335
3. Odwrócenie przymierzy i początek wojny siedmioletniej (1755-1757).	336
4. „Cud domu brandenburskiego (1757-1761).	340
5. William Pitt i zwycięstwa Anglii na morzach i w koloniach (1757-1762).	342
6. Przewroty petersburskie i traktaty pokojowe (1762-1763).	344
Rozdział III. Monarchie starego ładu.	348
1. Podział na monarchie i republiki.	348
2. Papięstwo i monarchowie. Benedykt XIV (1740-1758).	349
3. Królestwa i księstwa włoskie.	350
4. Hiszpania Ferdynanda VI (1746-1759).	352
5. Portugalia za panowania Jana V (1706-1750) i na progu rządów Pombala.	353
6. Hiszpańskie i portugalskie kolonie w Ameryce Łacińskiej. Sprawa jezuickich redukcji w Paragwaju.	355
7. Francja Ludwika XV i markizy Pompadour (1743-1764).	356
8. Monarchia habsburska Marii Teresy (1740-1765).	359
9. Księstwa niemieckie.	361
10. Prusy Fryderyka II (1740-1786).	364
11. Dania i Norwegia za panowania Chrystiana VI (1730-1746) i Fryderyka V (1746-1766).	366
12. Rosja za panowania Elżbiety Piętarowej (1741-1762).	367
13. Turcja w latach pokoju (1739-1768).	368
Rozdział IV. Republiki starego ładu.	370
1. Republiki włoskie.	370
2. Rzesza niemiecka i jej wolne miasta.	372
3. Szwajcaria.	373
4. Holandia neutralna (1748-1780).	375
5. Anglia pod rządami Pelhamów (1744-1762).	376
6. Bilans ery wigów, ustrój „starej Anglii” i ruch metodystów.	377
7. Polska Potockich i Czartoryskich pod panowaniem Augusta III (1733-1763).	381
8. Szwecja „kapeluszy”, i „czapek” (1739-1771).	384
9. Kolonie w Ameryce Północnej.	386
Rozdział V. Południe wieku Oświecenia i stylu rokoka.	389
1. Zmiany w geografii kultury europejskiej.	389
2. Filozofia i „filozofowie”. Wolter.	391
3. Nauki ścisłe. Euler.	397
4. Nauki przyrodnicze. Linneusz i Buffon.	402
5. Historia i doktryny polityczne. Wolter i Monteskiusz.	406
6. Kameralizm i fizjokratyzm. Cuésnay.	410
7. Encyklopedia i encyklopedyści. Diderot.	414
8. Chrześcijańskie Oświecenie i opozycja przeciw „filozofom”.	417
9. Literatura.	420

10. Sztuki plastyczne. Rokoko.	427
11. Muzyka i balet.	433
12. Oświecenie i rokoko. Kontrast czy współbrzmienie?.	437

C ZĘ Ś Ć IV. KRYZYS STAREGO ŁADU (1763-1789)

Uwagi wstępne.	441
Rozdział I. Przypływ ekspansji rosyjskiej. Sprawa polska i kwestia wschodnia (1762-1793).	443
1. Panowanie Piotra III i początki panowania Katarzyny II w Rosji (1762-1764).	443
2. Sytuacja po wojnie siedmioletniej i „system północny”.	444
3. Koniec czasów saskich w Polsce i elekcja Stanisława Augusta (1762-1764).	446
4. Polska w „systemie północnym” (1764-1768).	447
5. Konfederacja barska i wojna rosyjsko-turecka (1768-1772).	449
6. Pierwszy rozbiór Polski (1772).	451
7. Monarchiczny zamach stanu w Szwecji i koniec wojny rosyjsko-tureckiej (1772-1774)	453
8. Polska pod protektorem Rosji (1773-1788).	455
9. Rozpadnięcie się przymierza mocarstw rozbiorowych. Wojna o sukcesję bawarską (1778-1779), zблиżenie austriacko-rosyjskie (1780-1781) i „Fiirstenbund” (1785).	456
10. Zajęcie Krymu przez Rosję (1783). Czarnomorskie poczynania i plany Katarzyny II i Potiomkina	458
11. Wojna wschodnia i wojna szwedzko-rosyjska (1787-1792).	460
12. Drugi rozbiór Polski (1793).	462
13. Rozbiory Polski przejawem kryzysu starego ładu.	463
Rozdział II. Sukcesy i załamania oświeconego absolutyzmu.	465
1. Oświecony absolutyzm, jego prekursorzy i jego cechy istotne.	465
2. Fryderyk II prototypem „filozofa na tronie”.	467
3. Zniesienie zakonu jezuitów (1758-1773) i ofensywa monarchicznych rządów przeciw papieżowi. Pontyfikat Piusa VI (1775-1799).	469
4. Reformy Pombala i arystokratyczna reakcja w Portugalii.	472
5. Hiszpania za panowania Karola III (1759-1788).	474
6. Ameryka Łacińska w czasach Pombala i Karola III.	477
7. Reformatorzy i książęta Italii.	481
8. Współrządy Marii Teresy i Józefa II w monarchii habsburskiej (1765-1780).	484
9. Rządy osobiste Józefa II (1780-1790).	486
10. Księstwa Rzeszy i Prusy na początku panowania Fryderyka Wilhelma II.	491
11. Dania za czasów obłąkanego króla Chrystiana VII.	494
12. Szwecja za panowania Gustawa UJ (1771-1792).	496
13. „Semiramida Północy”. Poczynania reformatorskie i oświatowe Katarzyny II w latach 1764-1774	499
14. Powstanie Pugaczowa (1773-1774) i umocnienie imperium szlachty rosyjskiej (1775-1792)	503
15. Elementy oświeconego monarchizmu w Polsce (1764—1788).	508
16. Od oświeconego absolutyzmu do oświeconego konserwatyzmu.	512
Rozdział III. Wielka Brytania i powstanie Stanów Zjednoczonych.	514
1. Kryzys polityczny „starej Anglii” (1762-1782).	514
2. Konflikt amerykańskich kolonii z Koroną brytyjską (1763-1775).	521
3. Pierwsza faza wojny o niepodległość Stanów Zjednoczonych. Wojna angielsko-amerykańska (1775-1778).	524
4. Druga faza wojny o niepodległość Stanów Zjednoczonych — wojna powszechna (1778-1782)	529
5. Pokój wersalski (1783) i traktat handlowy angielsko-francuski (1786).	534

6. Sprawa Irlandii o Kompanii Wschodnioindyjskiej w latach kryzysu imperium brytyjskiego	537
7. Konsolidacja rządów parlamentarno-gabinetowych i imperium brytyjskiego za ministerium Pitta Młodszego.	541
8. Początki rewolucji przemysłowo-technicznej w Anglii.	545
9. Społeczne następstwa rewolucji przemysłowej i jej oddziaływanie poza Anglią	554
10. Dekolonizacja czy rewolucja w Ameryce?.	557
11. Konstytucja Stanów Zjednoczonych (1787) i prezydentura Waszyngtona (1789).	560
Rozdział IV. Ku rewolucji na kontynencie europejskim.	567
1. Umowa społeczna Jana Jakuba Rousseau (1762).	567
2. Rousseau i trzy republiki: Genewa, Korsyka i Polska.	570
3. Rewolucja holenderska (1786-1787).	577
4. Powstanie w Belgii i w Leodium (1787-1791).	579
5. Przewroty polityczne w Polsce. Od „patriotyzmu” do „jakobinizmu” (1787-1794).	581
6. Król i parlamenty. Ostatnie lata panowania Ludwika XV (1763-1774).	583
7. Trudności ekonomiczne i reakcja feudalna za panowania Ludwika XVI (1774-1789).	587
8. Załamanie się prób monarchicznych reform. Turgot (1774-1776). Necker (1777-1781). Calonne (1783-1787) i Brienne (1787-1788).	589
9. Załamanie się starego ładu we Francji (1788-1789).	592
Rozdział V. Późne Oświecenie, preromantyzm i neoklasycyzm	597
1. Dalsze zmiany w geografii kultury europejskiej.	597
2. Nauki ścisłe i przyrodnicze. Lavoisier.	599
3. O kilku wynalazkach (chronometr, piorunochron, balon, szczepionka).	605
4. Późne Oświecenie, utylitaryzm.	608
5. Humanitaryzm i sentymentalizm.	613
6. Nowe kierunki w filozofii. Rousseau. Reid. Kant.	618
7. Doktryny ekonomiczne i polityczne. Smith. Burke. Morelly. Mably.	624
8. Literatura. Preromantyzm.	633
9. Sztuki plastyczne. Neoklasycyzm.	643
10. Muzyka. Wiedeński klasycyzm	652
Posłowie do trzeciego wydania.	658
 <i>BIBLIOGRAFIA, INDEKSY, SPISY</i>	
Bibliografia	663
Indeks osób.	682
Indeks nazw geograficznych i etnicznych.	712
Spis map.	732
Spis wykresów.	732
Spis tabel	732